

LARSSON I BY, CARL

Samling kring rätten : Carl Larsson i By

Svenska freds- och skiljedomsfören
1916

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
  - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
  - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
  - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

*Intern. r.
Saml.*

SAMLING KRING RÄTTEN

AV

CARL LARSSON I BY

PRIS 25 ÖRE

STOCKHOLM 1916
FREDSSKRIFTER, UTGIVNA AV SV. FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN

N:r 39

SAMMIG KRÖNIC

RÄTTEN

VI

CAFE CARSSON BY

PRIS 25 ÖR

STOCKHOLM 1912

REGERINGENS BOKFÖRLAGS FÖRLAGS- & TRYCKERI AB

1912

SAMLING KRING RÄTTEN

AV

CARL LARSSON I BY

ÄNNU EN KRIGSJUL stundar. Än en gång, den tredje, skall mänskligheten samlas i sina kyrkor, höra evangeliet om fridsfursten och sjunga psalmer till hans ära, medan dånet av kanoner, braket av exploderande granater, knallen av gevärsskott ackompanjera sången. Våra präster skola sjunga framför altarna om "Frid på jorden", medan skenet av krigslågan med oförminskad hemskhet flämtar över horisonten och kastar sitt blodröda ljus över vår kristendoms ihållighet, över vår tros ohyggliga tomhet.

I de hundramila skyttegravarna fortlgår dödandet utan uppehåll och återvändo. Hur många skola dödas i den heliga julnatten?

Dödandet fortlfar. Två vintrars snö har fallit och smält över de först dödades gravar, och den tredjes nyfallna snö färgas blodig av det fortsatta dödandet. Två gånger har vårens våg av värme, grönska och fågelsång dragit mot norden, tre gånger har höstens motvåg av kyla, tystnad och förgängelse dragit mot söder, sedan dödandet begynte. Dödandet fortlgår ännu.

Gräs har grott och vissnat ner på de först dödades gravar. Tre sommars regn har utplånat namnen på deras lutande kors, men ännu grävas nya gravar. Gravur, gravur i oändlighet!

Än vilar dödens och förstörelsens natt över jorden. Ingen svag ljusning till fredens dag kan ännu skönjas över synranden. Mänsklighetens årslånga natt är endast upplyst av blixtna från kanoner, skenet av brinnande byar och städer. I natten hörs ännu ingen röst om fred, ingen svag stämma som talar livets och försoningens ord, endast de sårade människans dödsskri, änkoras och de barnlösa föräldrarnas klagan, de faderlösa barnens gråt.

Dödandet fortfar. Folk står emot folk, och varje folk spanner sina sista fysiska och ekonomiska krafter för att förgöra det andra. Miljoner armar, som skulle ha förrättat nyttigt arbete för mänskligheten, äro stelnade i döden och förmullnade i jordens sköte, hundratusentals ögon, som sågo längre och högre än andra, och som kanske varit i stånd att leda mänskligheten långt fram och högt upp, äro släckta i döden, tusentals hjärnor med tankar mera värda för mänskligheten än hela folks tankar sammanslagna, äro förintade och deras tankar med dem.

Städer och byar med värden som aldrig kunna ersättas, mänsklighetens ovärderliga arv från slakten, som anses mera barbariska och råare än vårt, äro förintade. Hus i miljoner äro brända, hela landsdelar av bygd och odling så härjade, att de för all framtid bli ödemarker.

En hel generation har offrats, och flera kommande generationer ha intecknats, ha belastats med en svindlande skuldbörda. Mänskligheten har dödat sin samlids starkaste och bästa årgångar och belastat sin framtid med skuld, fattigdom och elände för många generationer. Och varför? Det ohyggligaste är att ingen kan säga varför. I

dårskap, i straffbart men straffritt vanvett. Det finns ingen framgång i världen, ingen seger så lysande, att den kan motsvara de egna än mindre allas oerhörda offer. Vanvett! Och den som handlar i vanvett anses av mänskligheten inte tillräknelig. Dären går straffri. Och vem är ansvarig för hela folks, hela rasers blodiga vanvett?

Vem bär ansvaret?

Ansvaret. Vem bär ansvaret? Den frågan har mänskligheten gjort sig otaliga gånger sedan det blodiga skådespelet började, men än har intet utförmående och tillfredsställande svar blivit givet. Vi kunna ju med en viss säkerhet peka ut några förgrundsfigurer, i staternas liv och handlingar mera framträdande enskilda personer, vissa institutioner eller system. Vi kunna visa på furstar av "guds nåde", ömsom tragiska och ömsom löjliga figurer, som under purpur och hermelin dölja sin mänskliga skröplighet och inbilla sig själva och så många andra som låta sig inbillas att de äro en sorts halvgudar. Furstar, som tro sig ha fått makten direkt av Gud och endast inför honom äro ansvariga för dess handhavande. Vi kunna visa på en hal och hemlig diplomati, arbetande i mörkret och på smygvägar för att främja den egna statens och motarbetade andras intressen. Vi kunna visa på en militärkast, som i regel inte deltagit i folkets kulturbyggande arbete utan utslutande sysslar med problemet, hur den kulturens myrstack som folken med sveff och möda släpa sina strån till, skall på kortaste möjliga tid kunna sparkas omkring, så att sten på sten icke återstår. Vi kunna peka på vissa sjukligt förvuxna nationalistiska läror och lärare, som höja den egna staten till skyarna och förneka en annan all existens. Vi

kunna visa på en nationalistisk och krigsgalen press, som i överhettad ton utspyr sin galla dagligen över ett annat folk. Vi kunna utpeka en genom tullar och monopol övergödd industrialism, som med aldrig tillfredsställd profithunger strävar efter att erövra världsmarknaden, som alltid söker att engagera staten och dess politik för sina syften, och som ej tvekar att anlita den statens och folkets samlade kraft som krigsväsendet är för att i sista hand främja de egna ekonomiska intressena. Vi ha vissa andra faktorer av större eller mindre inflytande, som alla kunna sägas ha dragit ett strå till det brinnande bålet. Men äro de ensamma ansvariga? Kunna vi med utsikt till rättvisa avskilja dessa faktorer från det övriga folket och med bestämdhet säga, att här ha vi de ansvariga, av dessa skall straffet utkrävas?

Furstar med "Guds nåde" kunna vara en krigsfara, men de äro det inte alltid. Detta krig har visat, att i många fall är fursten emot kriget för sin stats vidkommande, men staten blir indragen lika fullt. Regenter av samma typ som "Den onde fursten" i Andersens sagor äro i våra dagar sällsynta. Folken ha blivit visa av århundradenas erfarenhet och ha fråntagit furstarne det mesta av deras makt, och många av dem äro endast dekorationer, kvarlevor av ett föråldrat pråligt statssystem.

Och den hemliga diplomatin försökte ju i sista stund att med nervösa famlande händer avvärja krigsfaran. Även diplomaterna tvådde sina händer och skyllde på krafter som voro starkare än deras. Medan de ännu i de sista timmarna arbetade med sina kongressförslag, var ju saken i själva verket redan avgjord. När tyske ambassadören i Petrograd avlämnade den tyska krigsförklaringen grät han och man har ingen anledning betvivla att hans tårar voro äkta, framprässade vid tanken på all den fasa,

som nu skulle släppas lös över världen. Han var tydligen vanmäktig.

Än militärerna då? Denna ständigt växande kår, vars uppgift inom samhällena är att "försvara" dem, d. v. s. förstöra ett annat samhälles krafter. När de bygga en bro, lägga de minkamrar i den för att vid behov snabbt och säkert kunna förstöra den. För dem är världshistorien mera än för andra en krigshistoria. För dem äro fältherrarna historiens förgrundsfigurer, människorna trupper eller "människomaterialet" och statens eller folkets styrka mätes av dem i antalet arméfördelningar och regementen. De vilja krig i regel, emedan detta är deras kall, den art av arbete de utbildats till. Den åldrige gråhårige generalen vill utmärka sig och få sitt namn inskrivet på krigshistoriens blad, han vill se, om han är lika skicklig härförare och strateg som Napoleon eller Karl XII. Och den unge sprätlige löjtnanten känner sin fjuniga kind hetta av åstundan att få utmärka sig, se faran i ansiktet, storma fram på en — helst vit — stridshingst mot låta hopar av fientligt infanteri, eventuellt stupa i spetsen för sin pluton, få sitt namn inristat i sitt regementes historia och begråtas av sköna kvinnor. Militärerna äro numera med rustningarnas oerhörda utsträckning mera än någonsin en stat i staten, en kast med stort inflytande på politiken och dess ledning, och vi skylla säkert inte på några oskyldiga, om vi säga, att de ha å ömse håll sin dryga del i vad som hänt.

Men trots sitt inflytande och sin makt, så äro de dock statens tjänare och ännu icke dess herrar. Det måste finnas krafter inom den civila staten som understödja deras strävan, eljest skulle de icke lyckas att inveckla staten i krig, även om det mestadels sker genom överrumpling.

Militärerna ha sitt bästa stöd i den nationalistiska åskådningen och främst i dess press. Nationalismen ger

militärerna och deras åskådningar en viss försänkning i folkdjupet, som naturligtvis innebär en ökad makt och ett ökat inflytande på händelserna. Alla yrkesmilitärer äro nationalist, och ju flera dylika det finns bland de civila, ju mäktigare bli de, ju mera pockande deras krav och ju farligare för freden och det ostörda framåtskridandet.

Men vem har nu förutsättningar bland de civila att bli en yverboren nationalist, en nationell storskrävlare, som skulle kunna önska alla nationer livegna under den egna? Dels den halvbildade övermagen, som jämte förmögenheten har maktkärleken och härsklystnaden i arv från härskande förfäder. Den som känner sig dragen till de härskande faktorerna, de må nu heta konungamakt, herremakt eller ämbetsmannamakt, aldrig till folkmakt — därtill är den borne junkern för fin. Dels den industrielle och kommersielle maktälskaren. Den modärne företagaren, den unge djärve strategen på handelskrigets område, den som bekänner sig till läran om företaget som centrum och personligheten som en underordnad faktor, den som anser, att en affär inte bara skall ge vinst på det gamla hederliga sättet, utan att den skall växa från affär till bolag, från bolag till trust och från trust till världsvälde. Det dröjer inte länge förrän en sådan kapitalets fältherre börjar överväga, om inte den egna statens militära krafter med fördel kunna tagas i anspråk för det ådrädda syftets vinnande.

Answarets fördelning.

Men hur mäktiga dessa faktorer än äro, vore de maktlösa, om inte deras system hade anhängare och deras läror bekännare även bland de så kallade stora massorna. Om vissa system, vissa institutioner och tidsriktningar visa riktigt frodiga blad, snabbt uppskjutande stänglar och rika

blommor, röjer detta att deras rotsystem i folkdjupet också måste vara starkt och vittutgrenat. Försökte vi följa rotträdarna till dem alla, så slingrade de sig djupt ner till miljoner hjärtan, kanske till alla eller största delen av dem som tillhöra de namnlösa stora massorna. Varje människas hjärta har tilläventyrs tillräckligt inom sig av egoismens jord för att en liten låga av sympati för endera eller alla av dessa moderna statsegoistiska riktningar skall kunna finna sin näring därinne. Hur har inte denna hårda tid vänt ut och in på människorna som aldrig förr! Hur mycken beräkning, hur mycken envis kärlek till sig själv och sitt, hur mycken vinningslystnad ha vi inte upptäckt hos varandra, och kanske också hos oss själva, om vi varit uppriktiga nog till en ojävig självprövning. Hur har inte prisstegringen och ockrandet med nödvändighetsvaror gripit omkring sig, hur många ha inte förtjänat miljoner på mer eller mindre oredligt jobberi? Och vem av oss kan med handen på hjärtat och rent samvete säga, att han inte skulle ha begagnat tillfället att göra en liten vinst på de övrigas bekostnad, om detta tillfälle givits? Det är kanske tillfället som gjort tjuvarna, men är det också inte bara bristen på tillfälle som skapat den stränga dygden?

Det är denna allmänna egoism, som utgör den tänkbarast goda jordmån för plantor, vilkas frukter äro giftigare och mera dödande än allt annat. Vi kunna visa på enskilda personer, system och institutioner, som stå mera i förgrunden, då det gäller att avgöra, vem som bär ansvaret för det ohyggliga som sker. Men tränga vi tillräckligt djupt ner, finna vi hur rötterna förgrena sig och därmed ansvaret, och till sist finna vi kanske oss själva som medansvariga för en liten miljarddel, just därför att vi antingen främjat eller inte motstått läror och åskådningar, ur vilka eländet spirat.

De dödas ben.

Det är detta som är det tyngsta att bära. Mänskligheten är ännu inte förståndigare eller bättre än sådant kan hända. Vår religion är idel tomma ord, vår kristendom är en vilmenad och förgylld griff, med otrons och materialismens döda ben innanför. Vår prisade kultur är endast en yttre tekniskt fulländad materiell skicklighet, i hjärtat äro vi råare och mindre kärleksfulla än gångna släktleds människor. Då stod här mot här, nu står folk mot folk, då kunde man kriga utan att hata, — aldrig har nationalhatet varit så starkt och så bittert som nu. Och inom de neutrala, de som stå utanför blodskampen råder ett allas krig mot alla, ett skoningslöst krigstillstånd mellan producenter och konsumenter, mellan fattig och rik, mellan vänstermän och högermän. Var äro de höga, ljusgestaller "ovanför stridsvimlet", som kunna visa oss vägen, och visa oss att vi äro människor och inte djur som bitas och rivas om mat och pengar? De verkligt kultiverade äro smärtsamt få. Det är natt över världen, mörkare och tyngre än någonsin, gryningen är långt borta, och idealitetens stjärnor tindra bleka och få. Det ogräs som nu spirar på mänsklighetens åker, lovar ingen god skörd. Hur skall den ungdom bli, som under sin uppväxt bevitnar denna rättens död och maktens triumf? Hur skall framtiden forma sig under den ungdoms händer, som ser förmögenheter skapas genom ett telefonsamtal, genom en snabb och hänsynslös börsmanöver, genom ett raskt penndrag, som flyttar stora värden från flertalets till fåtalets eller enskildes händer? Skall det lugna produktiva arbetet tillbörligt beaktas av en ungdom, som ser jobberiet skänka lättfångnare och större vinst? Törs man hoppas några ideella insatser av en ungdom, som ser allt vad idealitet heter frampas under makilystnadens blodiga hälar?

Samling kring rätten.

Förvisso, framliden är inte ljus. Men illa skulle vi handla mot oss själva och mot kommande, ofödda släkten, om vi nu läte oss uppmjukas av missströtan, om vi nu stode förskingrade och rådvilla. Nu som så många gånger förr i mänsklighetens historia hänger framlidens öde på de små och falliga i världen. Rättens seger över makten är beroende på i hur många hjärtan dess idé fått förpuppas och övervintra i denna maktens hårda tid.

Äro våra händer sölade av blod, av medansvarighet mer eller mindre i det som skett, ha vi av tanklöshet eller urakllåtenhet bidragit till de materialistiska idéernas tillväxt, kunna vi icke på annat eller bättre sätt sona vårt misstag än att hädanefter kraftigt arbeta för att det som nu skett och stundeligen sker, aldrig mera får upprepas. Ansvaret förgrenar sig, men vi kunna ändå säga, att hos de små i samhällena, hos de falliga har det inte haft sin egenliga rot. Det arbetande folket har ju alltid endast fått lidandet på sin lott under staternas och folkens kamp, den eventuella vinsten ha de mäktiga tagit. Må de massor av fattigt folk, som förtrampats under maktens hæl, församla sig till motstånd kring rättens starka idé! Det gångna århundradets demokrati har samlats omkring folkfrihetens fanor, må det nya seklets samlas omkring rättens!

Samling och samarbete mellan alla folk. Så fort skyttegravarna, som nu utgöra gränserna mellan folken, fyllts igen, låtom oss över dem och över de miljoner dödades gravar räcka varandra händerna till vänskap och till samarbete mot åskådningar som äro alla folks gemensamma fiende. Varför hata längre? Ha vi inte alla fått lida lika mycket? Ha vi inte alla dödade fränder att begråta, blödande sår att läka, ha vi inte alla gått med fasa och ovilja

till striden, och gå vi inte alla slagna och fattiga därifrån? Äro vi inte alla ändå människor i första hand och tyskar, engelsmän, fransmän, turkar, ryssar och bulgarer i andra? Ha vi inte alla fått lida, skulle vi inte också alla kunna förlåta? Skulle inte våra gemensamma tårar få och kunna bortskölja blodet efter mänsklighetens ohyggligaste brödrastrid?

De neutralas uppgift.

Det är sannolikt, att hos de krigförande stora svårigheter komma att resas för detta samarbete. De styrande komma att lägga hinder i vägen på ömse sidor för folkens närmande till varandra. Det talas redan om handelskriget, som säkert blir biltrare och långvarigare än detta. Det planeras redan för höga tullmurar som skola resas mellan folken, och bakom dessa skulle folken sitta isolerade utan umgängelse med varandra. De förstörda värdena skola ersättas, och vem skall i sista hand betala, om inte de utarmade massorna? Dessa ekonomiska skiljemurar komma kanske att resas så fort, att folkens händer inte hinna mötas till samarbete, förrän det är försent. Härvid ha de neutrala sin stora uppgift. Dem åligger att medla och återknyta vad som brutits och brutit. På neutral mark kunna de forna fienderna mötas och komma till tals med varandra, om det blir dem förmenat att samlas på sin egen.

Internationell samling.

En förenad internationell demokratis allra första uppgift blir uppröjningsarbetet efter den stora katastrofen. Och då är rätta tidpunkten att gå till rätta med rustningsvansinnet inom alla stater. Mellan rustningar och krig är

ingen annan skillnad än mellan en inspärrad däre och en lössläppt. Vanvettet är tillfinnandes redan i den väpnade freden. Att samtidigt de oerhörda skuldbördorna efter kriget även bära forslatta och ökade rusningar för nästa, överstiger inte bara folkets krafter utan också gränserna för allt förnuft.

Det har ofta som det mest bärande argument mot krigsväsendets avskaffande sagts, att så länge inte över de enskilda staterna finns den högsta instans, som kan slita tvister och avkunna domar staterna emellan, och inte bara avkunna utan också ha makt att få domarna respekterade, så kan ingen makt i världen förmå staterna att hålla fred. Denna högsta instans måste därför på ett eller annat sätt skapas. Det har under hela kriget visat sig, att hur starka staterna och maktgrupperna än äro, äro de synnerligen känsliga för den allmänna opinionen i de neutrala länderna. För den klaga de, när de ansett, att den andra parten trampat folkrätten allför hänsynslöst under fötterna, för den visa de sina bästa sidor, och den söka de så vitt möjligt stämna gynnsam för sin sak och, om inte annat hjälper, i mån av krafter föra bakom ljuset. Detta visar, att den allmänna folkmeningen inte är även den mäktigaste stat likgillig, och det återstår bara, att på något sätt samla och organisera denna allmänna opinion, det sunda förnuftet, så har man däri ett frö till den högsta instans, vars utslag alla måste lyda.

Men det förnämsta och viktigaste arbetet för demokratin blir att släda i eget bo. De nationella uppgifterna bli de flesta och närmast liggande. Varje folk måste kräva medbestämmanderätt, då det gäller att avgöra folkets öde. Den hittills härskande idén om staten som det högsta måste vika för idén om folket, som det högsta. Staten får inte som den gamle guden Kronos äta upp sina söner, eller

som den gamle sveakonungen, offra dem åt gudarna för att själv få leva. Får inte den enskilde döda, så får inte staten heller, isynnerhet inte, om staten, som nu, representerar delvis helt andra intressen än folkets. Framtidens demokrati får inte som sitt förnämsta strävande upptaga kampen om makten, som nu ofta skeff inom "primitiv demokrati", utan kampen om meddelaktighet i in- och utrikespolitik och därmed meddelaktighet i ansvaret. Begreppet makt bör helt enkelt som drivande och ledande kraft få lämna rum för rätten. Makten blir rättens tjänare i stället för dess herre.

Vägarna, som demokratin bör beträda äro flera. Främst bör rösträtten utvidgas till att omfatta även kvinnorna. De ha i det pågående kriget offrat mera än männen, de ha lidit ojämförligt mycket mera, och de ha haft mindre. Deras stämmor böra därför hädanefter få höras i de rådslag, som bestämma folkens öden. Folket får också taga itu med en hänsynslös kommersialism, som visar böjelse för att fullkomligt snärja in folk och stater i sina intressens nät. Handel och industri skola vara människans tjänare, men icke hennes herre. Det börjar nu inför den uppgörelse med kriget som inte längre kan uppskjutas, från dess försvarares sida höras, att kriget är den enda kraft och makt, som är statbyggande. Stater måste födas ur blodsdop. Denna åsikt måste bekämpas. Rätten måste även på detta område få tillfälle att visa sin överlägsenhet. Ett av svärdet "befria!" Polen fortlar att vara ett trätöfrö och en krigsfara. Ett av rätten avvägt och på rätten grundat Polen skulle i stället bli en fredsgaranti.

Men detta är ännu framtidsuppgifter, och om framtiden veta vi ännu för litet för att kunna uppdraga några bestämda linjer. Efter fredsslutet kanske helt nya frågor och problem dyka upp, och den politiska grupperingen kommer

kanske att ske efter helt andra grunder än hittills. Den förnämsta och allt överskyggande uppgiften är att samla alla förstörda människor, som ännu ha kvar någon känsla för rätten, som inte fallit ner inför tidens maktgudar eller tveksamma och räddhågade begravit sina pund och sin tro. Låt oss samlas en och en, hundra och hundra, tusen och åter tusen kring kravet på, att något sådant som världen nu upplever inte får ske mera. Kring kravet på en fred, som inte i sig innebär frön till nya krig och ny blodutgjufelse. Samlas, inte kring några dimmiga fraser om "största möjliga lycka åt största möjliga antal", utan om bestämnda krav på rätt åt alla. Har människan blivit till, har hon rätt att existera och rätt att få sin del av andliga och materiella hävor i förhållande till sin insats. Rättens överlägsenhet gent emot makten, då det gäller människans privata samliv är för länge sedan erkänd. Världskriget har, ehuru ofrivilligt, bevisat rättens överlägsenhet även för internationellt samliv. Men att få rätten utsträckt att gälla dessa vida områden, däri ligger arbetet.

"Kulturens högsta blomma" har vissnat.

Vi få inte slå oss till ro med, att det som skett och sker är så ohyggligt vanvettigt, att det inte kan upprepas. Människan är ett ögonblickets barn, som glömmer fort. Gräset växer snart över de dödas gravar, och om en generation äro kanske alla de dödade glömda, och allt lidande förgälet. Därför måste vi vara rustade, rustade för — freden, som kanske överraskar oss så som kriget gjorde.

Men vi få heller inte underskatta våra krafter och betydelsen av vår insats. Vanvettet når med varje dag som går sådana dimensioner, att vi nästan kunna säga, att kriget äter sig självt som galna hundar. De triumfrop, som hälsade det som "en renande och hälsobringande vind", som "kulturens högsta blomma", börja tystna, och tiga de

icke ännu, är det för att de äro fullständigt obotliga dårars. Ingen har ännu segrat, och de segerrop som vid skilda tillfällen ha höjts ha dött bort. Och ingen skall segra. Ingen makts trupper skola draga segerkrönta genom sin huvudstads gator. De skola på sin höjd hälsas välkomna tillbaka, som de sista räddade spillrorna, ryckta ur den mest fasansfyllda brand, som någonsin härjat mänskligheten. Med varje dag som går, blir det svårare att påvisa någon fördel av krigsväsendet. Kriget slår åt alla håll numera. Det krossar det egna folket lika fort, som motståndarens. Säkert finnes nu ingen människa i hela världen, med undantag av några ohöljt egoistiska affärsmän i "krigsvinster" och några fullständigt obotliga krigsdårar, som inte sucka efter fred. Varför blir det då inte fred? Därför att de ledande nu frukta freden mera än kriget. De ängslas för den stund då de skola stå inför sina folk och svara för sina gärningar. Då folken kräva svar på frågan: "Varför ha alla dessa miljoner unga män dödats? Varför ha vi offrat miljarder och åter miljarder av det som inte hörde bara oss utan ock framtiden till?" De styrande hoppas i det längsta, att de skola kunna påvisa någon, om också den allra minsta, vinst inför sina förtvivlade och till undergångens brant brakta folk. Inför massor, från vilkas ögon fjällen redan fallit, och som kunna bli fruktansvärda domare därför att de ha rätt att kräva ut ansvaret intill sista skärven. Kriget kan inte längre betecknas enbart som vanvett, utan för var dag blir dess karaktär av det mest ohöljda, jättelika brott klarare.

Behövdes detta förfärliga människooffer för att bota mänskligheten från tusenåriga vilddjursinstinkter? Har mänskligheten och dess ledare nu druckit sig mätta av blod? I så fall har offret dock inte varit förgäves. Har militarismen också fallit samman i denna katastrof, spirar

nu en rättfärdig fred, och en förnuftig statsordning ur askan, så kan mänskligheten utan skam gå till de otaliga gravarna med blommor. Men skall militarismen fortfarande härska, så höljom oss i säck och aska, då kommer krigets vidunder bara att vila sig en tid, smälta sitt väldiga rov, och sedan nya unga män vuxit upp, ryfande fordra även dessas liv.

Mänskligheten står inför ett avgörande. Skola vi fortsätta på den gamla vägen, eller skola vi lyckas och förmå bryta oss en ny? Rättens oerhörda företråde som ledande princip för mänsklighetens privata och statliga sammanlevnad är bevisad. Det återstår att bryta oss en väg fram och upp till dess friska högslätter. Fortsätta vi på egoismens och maktkärlekens väg, föras vi neråt till fullständig försumpning, fullständig undergång. Skall mänskligheten, som lagt jorden under sig och besegrat naturkrafterna nu våga upptaga striden med sig själv och sina nedärvda låga instinkter?

Den nu levande generationen står inför den svåraste uppgift, som någonsin mött mänskligheten. Men den står också inför en svindlande stor. För vår del ha vi enbart lidande att vänta, vi ha haft vårt goda, hädanefter få vi sträva för att sona världshistoriens största brott och se till att en sådan blodskuld aldrig skall tynga kommande släkten. Vi få kanske inte uppleva rättens seger, men vi få vara med och röja bort de största stenarna på vägen dit. Kommande släkten skola välsigna oss, om vi nu veta och göra vår plikt, men förbanna oss, om vi nu svika. Ve oss, om vi nu veta det goda och icke göra det.

FREDSLITTERATUR

och

ARBETSMATERIAL

från

FREDSFÖRENINGENS BYRÅ

Regeringsgatan 74, Stockholm

Riks 11692

- Svenska Fredspörelsens historia** av Carl Sundblad. 2 delar, häftad 3: —
inb. i praktband. . . . . 4: —
- Samvetskval.** Skildring från fransk-
lyska kriget 1870 av August Strindberg. 0: 25
- Tillåter bibeln en kristen att
deltaga i krig?** av C. E. Rosén 0: 25
- Kyrkan och världskriget** av Al-
bert Löfgren 0: 25
- Den vita rasens självmord** av
Verner Vall 0: 20
- Världens förenade stater** av
Haakon Löken. 0: 50
- Krig eller frihet?** av Torsten Ohlsson 0: 25
- Nordisk Fredskalender** av Knut
Sandstedt. 0: 50
- Tysk lag och rätt i Belgien.** Skild-
ringar av en krigskorrespondent 0: 15
- Världskrigets sista dagar, Opo
i högkvarteret** av Justus Fried . 0: 25
- Döda icke!** av Leo Tolstoj 0: 20
- Du skall icke dräpa!** av Leo Tolstoj 0: 25
- Sverges fara just nu** av C. N.
Carlson. 0: 15
- Under maktens spira.** Fredstabla
av Karl Esper. 0: 50
- De tre.** En fredsdialog av Karl Esper. 0: 50
- Äldre årgång. av Fredsjanan,**
häftade 1: 50
- Lösnummer av Fredsjanan 0: 15**
- Äldre dio** för gratisuddelning 0: 05

Fredssånger:

- Lägg vapnen ned!** Ord av Matilda
Roos och musik av Ebba Cederstrand . 0: 75
- Fredens genius talar.** Ord av
J. L. Saxon och musik av Ebba Ceder-
strand. 0: 60
- Vår skara växer.** Ord av J. L. Saxon
och musik av Ebba Cederstrand 0: 50

Arbetsmaterial:

- Sång- och deklamationsbok** m.
noter. 0: 35
- Mindre sånghäfte. 0: 05**
- Fredsföredrag.** Huru skola vi und-
vika framtida krig? av Carl Sundblad . 0: 25
- Fredsföredrag.** Världsförbundet emot
kriget av Haakon Löken 0: 25

Å samtliga ovanstående artiklar lämnas 20 proc.
rabatt vid rekvisition för sammanlagt minst 3 kr.
Nytt, gemensamt **fredsmärke**, (vit nar-
ciss å blå botten) 25 öre pr st., 10 st. för 1: 80

STOCKHOLM 1916
WILHELMSSONS
BOKTRYCKERI A.-B.

www.books2ebooks.eu